

Sirius Observatoriet i Vejle

Af Kirsten Kragbak, tilsynsførende på Sirius Observatoriet

Sirius Observatoriet blev grundlagt af N. A. Møller Nicolaisen i 1924 og bliver i dag drevet af Vejle kommune. Der er åbent for offentligheden, fx gymnasieklasser, hver uge i det sene efterår og det tidlige forår.

Figur 1. Sirius Observatoriet set udefra.

Figur 2. Møller Nicolaisen (1874-1954), grundlæggeren af Sirius Observatoriet.

Møller Nicolaisen blev født i 1874 på Brande-egnen i beskedne kår. Han boede på et lille landbrug og kom, som det var almindeligt på den tid, tidligt ud at tjene. På trods af mange interesser og stor videbegærlighed var hans bedste alternativ at blive uddannet som malersvend ligesom sin far. Interessen for den tids nye teknologi var imidlertid så stor, at han senere uddannede sig indenfor elektrikerfaget. På den tid var der endnu ikke nogen formel elektrikeruddannelse, så han var delvis selvlært. I de unge år rejste han rundt i Europa, hvor han arbejdede som håndværker. Han var bla. i Glasgow,

hvor han deltog i opbygningen af verdensudstillingen i 1901. Fra 1902 fik han egen elektrikervirksomhed i Vejle. Virksomheden voksede sig efterhånden stor og i 1911 købte han ejendommen Torvegade 8, hvor Sirius Observatoriet senere kom til at ligge. Interessen for astronomi havde Møller Nicolaisen med sig fra barndommen. Som 15-årig købte han således for den nette sum af 50 øre bogen "Astronomi for alle". Det var dog først senere i livet, da han mødte astronomen Thorvald Køhl, at der kom gang i planerne om selv at opføre et observatorium. I 1924 blev Sirius observatoriet indviet på øverste etage af ejendommen i Torvegade.

Selve kikkerten er en 130 mm refraktor med 2 m brændvidde produceret af Merz i München. Instrumentet blev købt hos Cornelius Knudsen i København for 3000 kr, hvilket var mange penge i 1924. Den mekaniske opstilling er konstrueret af Jens Olsen (ham med verdensuret på Københavns Rådhus). Der er okularer som giver forstørrelser fra 50-400 gange.

Figur 3. Kikkerten.

Møller Nicolaisens store forbillede var den danske astronom Tycho Brahe, som havde observatorium på Hven i Øresund. I begyndelsen af 1930'erne holdt Møller Nicolaisen ferie på Hven, hvor han kom på sporet af Tycho Brahes papirmølle. Det var således velkendt, at Tycho Brahe havde opført en af de første danske papirmøller på Hven i slutningen af 1500-tallet. Han var nemlig ikke tilfreds med leverancen af papir fra Tyskland. Denne papirmølle havde man ledt forgæves efter resterne af, men det var Møller Nicolaisen, der på en sommerferie opdagede mølledæmningen og indså, hvor der skulle graves efter eventuelle rester. Han ansøgte og fik tilladelse af de svenske myndigheder til at udgrave papirmøllen sammen med en svensk arkæolog. De fandt fundamentet og en del af selve møllehjulet, som i dag

er udstillet på museet på Hven. Da det hele var nøje undersøgt og opmålt, blev fundamentet tildækket igen, så det på den måde er bevaret for eftertiden.

Møller Nicolaisen havde mange venner blandt amatør-astronomerne, men også blandt de professionelle astronomer nød han anerkendelse. Elis Strømgren var en af disse. Det var Strømgren der opfordrede og fik overtalt Møller Nicolaisen til at deltage i en videnskabelig opmåling af variable stjerner. Det blev til over 4000 observationer, som blev publiceret i bl.a. Nordisk Astronomisk Tidsskrift.

Sirius Observatoriet blev allerede i Møller Nicolaisens tid åbnet for publikum. Det kostede på et tidspunkt 1 kr for en forevisningsaften. Også dengang var publikum såvel enkeltpersoner som skoleklasser og foreninger.

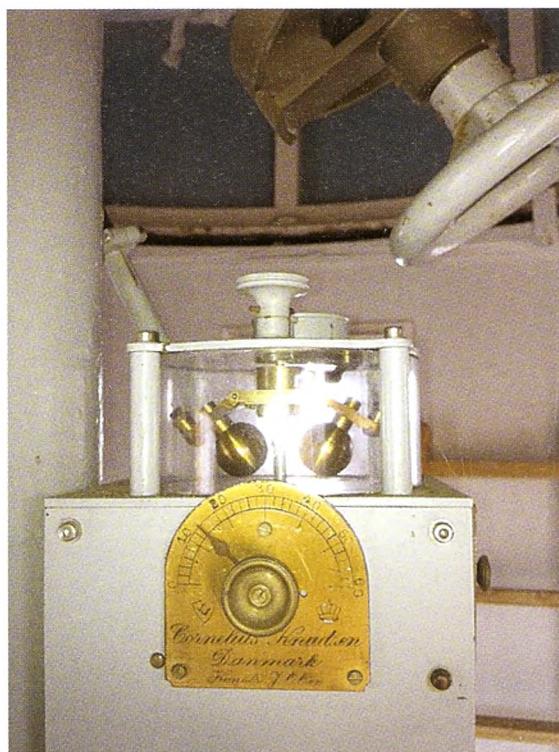
Inden sin død testamenterede Møller Nicolaisen Sirius Observatoriet til Vejle Kommune, og lige siden har det fungeret som folkeobservatorium. Stedet fungerer imidlertid også som et lille museum. Det rummer bl.a. en samling af bøger, herunder nogle gamle almanakker fra 1600-tallet. Der er også nogle billeder og genstande fra udgravningen på Hven. Klenodiet er et lillebitte stykke af Tycho Brahes ligklæde.

Figur 4. Sirius Observatoriet set indefra.

Figur 5. Samling af klenodier.

Figur 6. Urværket fremstillet af Jens Olsen.

Figur 7. Væggen med planeter.

Møller Nicolaisen døde i 1954 få dage efter sin 80 års fødselsdag. Han blev påkørt af en motorcykel og døde nogle dage senere af sine kvæstelser.

Sirius Observatoriet er beliggende i Vejle midtby på Torvegade 8c.

Åbningstiderne er: Mandag aften kl. 20-22 i månederne oktober, november og februar og marts. Der er kun åbent, hvis der er stjerneklart. Derudover kan grupper bestille tid (kontakt Kirsten, tlf. 60207553 eller Irvin, tlf. 27771356) og komme en af de andre ugedage. Der er gratis adgang.